© Український переклад. І. Є. Бояновська, 1992.

"У-у, бездухий, безсердечний упертюх! занудний трухлявий смердючий дикун!!!" — шпетив я подумки свого двоюрідного діда Ромбурмила, погрожуючи йому кулаком.

На жаль, лише подумки. Бо насправді існувала явна невідповідність між тим, що я говорив, і тим, що я лише збирався робити.

Коли я розчахнув двері вітальні, старий тюлень сидів з келихом портвейну в лапі й, задерши нижню кінцівку на камінну полицю, надсадно витягував популярний мотив:

Remplis ton verre vide!

Vide ton verre plein!(1)

— Дорогий мій дядечку,— заговорив я, м'яко причинивши двері й посилаючи йому найчарівнішу з посмішок.— Ви завжди такі великодушні, такі ласкаві, і стільки разів засвідчували це, що... що досить, думаю, лише натякнути на одну дрібничку — і ви, безперечно, погодитесь.

— Гм! — вигукнув той.— Молодець, давай далі!

(1) Наливай свій порожній келих! І до дна його знову пий! (Фр.)

— Я певен, найдорожчий мій дядечку (у-у, старий чортяка!), що ви в принципі не проти, аби ми з Кет побралися. Це ви просто жартуєте, я ж знаю,— ха-ха-ха! Ви часом такі дотепні!

— Га-га-га! — озвався той.— Хай йому біс, коли не так!

— От бачите, я ж знав, що ви жартуєте. А нам, дядечку, треба від вас усього лиш,— ну, як його,— пораду, чи що?.. Одне слово, ми хочемо знати, коли, на вашу думку, найзручніше відбути весілля?

— Відбути? Хо, шмаркачу,— це як розуміти?! Зажди-но, поки воно почнеться!

— Ха-ха-ха! Хе-хе-хе! Хі-хі-хі! Хо-хо-хо! Ху-ху-ху! Отакої! Оце сказанули! Які ж ви дотепні, дядечку! Але нам, розумієте, треба лиш, аби ви призначили якийсь певний день.

— Га-га-га! То вам — якийсь певний?

— Так, дядечку, і щоб насамперед вас улаштовував.

— А як я скажу невизначено: десь так за рік абощо? Чи вам таки потрібен певний день?

— Так, дядечку, якщо ваша ласка.

— Що ж, Боббі, хлопчина ти хоч куди, га? І як тобі вже так залежить на тому дні, то я таки зласкавлюся...

— Дядечку!!!

— Цить, сер! — гримнув він, заглушивши мій голос.— Один раз зласкавлюся. Матимеш і згоду, і посаг: не слід забувати про посаг. Який би ж це день вам призначити, га? Сьогодні у нас що — неділя? О! — Ми справимо вам весілля саме тоді — не забудь! — коли три неділі зійдуться на одному тижні. Чуєте мене, сер?! Чого витріщився? Я ж сказав: матимеш Кет із посагом, коли три неділі зійдуться на одному тижні,— не раніше,— втямив, шмаркачу? Щоб я здох — не раніше. Ти мене знаєш: я людина слова. А тепер зникай!

Він одним духом вихилив портвейн, а я в розпачі вибіг з кімнати.

Мій двоюрідний дядечко був, як у тій пісні, "добрий, милий джентльмен", та, на відміну від її героя, мав свої вади. Це був такий собі маленький, кругленький, твердолобий, чванькуватий, "норовливий чоловічок з червоним носом, набитим гаманцем і твердою вірою у власну велич. Маючи найчуйніше в світі серце, він завдяки своїй упертості вважався серед знайомих страшним скупердяєм, Як і багато добрих людей, він був одержимий шалом завдавати танталових мук, що на перший погляд видавалося звичайною злобою.

На кожне прохання він завжди мав "Ні!", але майже кожне, незважаючи на опір та заперечення, задовольняв. Усі атаки на його гаманець розбивалися на твердому панцирі, а сума, яку врешті вдавалося видобути, була пропорційна тривалості облоги й затятості опору. Водночас, ніхто, крім нього, не давав так щедро, хоч і не вельми ґречно, на благодійні потреби.

До мистецтва, зокрема до красного письменства, він відчував глибоку зневагу. Таке почуття навіяв йому Казимир Пер'є, чию зухвалу сентенцію "A quoi un poete est-il bon?" (1) дядечко полюбляв глузливо трактувати як ne plus ultra (2) логічного мислення. Отож моя прихильність до Муз була йому вкрай неприємна. І коли я принагідно звернувся до нього за новим томиком Горація, він став доводити, що вираз "Poeta nascitur non fit" (3) слід перекладати ось так: "Поет-ледащо здатен нінащо",— що мене, звісно, прикро вразило. Йо/о антипатія до гуманітарних наук зростала ще й завдяки несподіваному зацікавленню тим, що він називав "природознавством". Якось на вулиці його прийняли за доктора Дубль-Дулю, що читав лекції зі знахарства. Відтоді на нього наче найшло, і в часи, про які йдеться (адже йдеться про неабиякі події), до мого дядечка можна було підступити тільки на тому конику, на якому їхав він сам. Про інше він і чути не хотів, і зі сміхом відмахувався руками й ногами, був упертим і непоступливим, повністю розділяючи з Хорс-лі його твердження: "Нащо придумали закони — щоби коритись їм".

(1) Яка користь від поета? (Фр.)

(2) Вершину (латин.).

(3) Поетом народжуються, а не робляться (латин.).

І от з цим джентльменом я провів під однією стріхою все життя. Батьки мої, помираючи, доручили мене йому, мов великий скарб; та я й не сумніваюсь, що старий дурисвіт любив мене як рідного,— навіть як саму Кет,— однак життя мені влаштував собаче. Від року до п'яти він раз по раз улещував мене різкою; від п'яти до п'ятнадцяти — щогодинними погрозами про виправний будинок. А від п'ятнадцяти до двадцяти і дня не пропустив, щоб не присягтися, ніби залишить мене без шеляга. Я, правду кажучи, був добрий лайдак,— така вже моя вдача, — але Кет була мені вірним другом, і я знав це напевне. Моя крихітка солодко щебетала, що стане моєю (разом із посагом і всім іншим), як тільки я виканючу в дядечка Ромбурмила ту згоду. Бідолашне дівчатко! Їй тільки-тільки виповнилось п'ятнадцять, і розраховувати на ту куцу суму, що була на її рахунку, вона могла лише через п'ять "довгих, тягучих літ". Що ж було діяти? В п'ятнадцять, навіть у двадцять один рік (а я саме завершив четверту п'ятирічку) чекати п'ять років — однаково, що п'ятсот. І намарне ми прилипали до старого з надокучливими благаннями. То була piece de resistance (1) (за висловом панів Юда та Карена), що відповідала його збоченим уподобанням. Сам Іов обурився б, угледівши, як цей старий котяра знущається над нами, беззахисними мишенятками. Однак у потаємних глибинах душі він ніщо так щиро не плекав, як мрію про наш шлюб, і ладен був викласти десять тисяч фунтів з власної кишені (посаг Кет був її особистою власністю), тільки б мати пристойний привід схвалити згодою наше природне поривання. Але ж ми були такі нерозумні, що самі собі шкодили. А не вставити палицю в колеса, де вона аж просилася, він просто не міг.

Коли я казав, що в дядечка були певні вади, то мав на увазі не впертість: то була його сильна риса — "assurement ce n'etait pas sa foible" (2). Слабкість його полягала в чисто жіночій упередженій

забобонності. Він знався на снах, знаменнях et id genus omne (3) дурницях, був надміру прискіпливим і, безперечно, людиною слова. Це, власне, було одним із його захоплень. Обіцяне часом не вартувало й дірки від бублика, зате виконати обіцянку він вважав священним обов'язком. І ця особливість його вдачі, що нею зуміла скористатися Кет невдовзі після нашої розмови в їдальні, дала у руки нам вагомий козир. Отже, вичерпавши, як ото сучасні співці та оратори, ввесь відведений мені час і місце на prolegomena(4), я викладу суть усієї справи кількома словами.

(1) Головна страва (фр.).

(2) Це, безперечно, не було його слабкістю (фр.).

(3) І подібних (латин.).

(4) Вступ (латин.).

Так уже сталося-судилося, що серед знайомих моряків моєї нареченої було два джентльмени, які щойно зійшли на берег після річних мандрів у далеких краях. І от, у неділю пополудні, десятого жовтня, рівно через три тижні після того пам'ятного рішення, що так жорстоко розтрощило всі наші надії, ми з кузиною, домовившись наперед, прихопили цих джентльменів на візит до дядечка Ромбурмила. З півгодини розмова точилася довкола буденних справ, поки нам нарешті вдалося завернути її в потрібне річище.

Капітан Прах. Отже, цілий рік мене не було. Авжеж, щоб я так жив,— сьогодні рівно рік! Сьогодні ж у нас десяте жовтня. Пригадуєте, містере Ромбурмиле, як саме цього дня, рівно рік тому, я приходив прощатися з вами? До речі,— це ж треба, щоб так збігалося! — наш друг, капітан Смітертон, теж цілий рік був у плаванні,— сьогодні рівно рік!

Смітертон. Правду каже — рівно рік, до секунди. Рік тому, саме цього дня, ми з капітаном Пратом заскочили до вас, містере Ромбурмиле, з прощальним візитом.

Дядечко. Так-так, пригадую, дуже добре пригадую,— справді, як дивно. Обох не було рік. Який дивний збіг. Доктор Дубль-Дуля назвав би його суперрідкісним. Доктор Дуб...

Кет (уриваючи його). Ой татку, це таки справжня дивина. Крім того, каштан Прат і капітан Смітертон мали різні маршрути,— а це ж, знаєте, ще більше ускладнює ситуацію.

Дядечко. Далась тобі та ситуація, сороко! Та й, гадаю, збіг від цього ще дивовижніший. Доктор Дубль-Ду...

Кет. Але ж, татку, капітан Прат обійшов мис Горн, а капітан Смітертон — мис Доброї Надії.

Дядечко. Аякже! Один собі на схід, другий — на захід; той обійшов навколо світу і той. До речі, Дубль-Дуля...

Я (поспіхом). Капітане Прат, приходьте до нас завтра ввечері з капітаном Смітертоном — про мандрівку розкажете, у віст зіграємо та й...

Капітан Прат. У віст? Ви забуваєтесь, юначе,— завтра ж неділя. Якось іншим разом.

Кет. Ви що? Роберт із глузду ще не з'їхав. Неділя — сьогодні.

Дядечко. Звичайно, звичайно.

Капітан Прат. Перепрошую, але не може бути, щоб я так помилявся. Я знаю, що неділя завтра, бо...

Смітертон (украй здивований). Що тут за суперечки? Хіба неділя була не вчора?

Усі. Вчора? Та ви що!

Дядечко. Неділя сьогодні,— кому, як не мені, це знати!

Капітан Прат. Та ні, неділя — завтра.

Смітертон. Ви всі схибнулись — усі до одного. Неділя була вчора — це така ж правда, як і те, що я оце сиджу перед вами на оцьому кріслі.

Кет (схвильовано підстрибує). Я все зрозуміла, геть усе! Це ж Боже знамення, татку! — ви знаєте, про що я. Прошу всіх заспокоїтись, і послухайте, як усе просто. Капітан Смітертон каже, що неділя була вчора,— і він правий, бо воно справді так; кузен Боббі, його дядечко та я стверджуємо, що неділя сьогодні,— і ми теж праві, бо воно справді так. Капітан Прат наполягає, що неділя буде завтра,— і він теж правий. Річ у тім, що ми всі маємо слушність,— отже, три неділі зійшлися на одному тижні.

Смітертон (помовчавши). Слухай, Прате, а Кет нам таки втерла носа. Які ж бо ми обоє недоумки. Обвід землі, як ви знаєте, двадцять чотири тисячі миль. Далі: земна куля розкручує ці свої тисячі з заходу на схід рівно за двадцять чотири години. Ну, вхоплюєте, містере Ромбурмиле?

Дядечко. Звичайно, звичайно. Доктор Дубль...

Смітертон (заглушуючи його). Тобто, сер, зі швидкістю тисяча миль на годину. Тепер уявімо, що я відпливаю звідси на тисячу миль на схід. І якщо тут, у Лондоні, сонце сходить о такій-то годині, то відпливши, я

побачу його на годину раніше. Пропливши ще тисячу миль, я відсунуся в часі на дві години, ще третю тисячу миль — на три години — і таким чином далі, поки об'їду всю землю й опинюся на цьому самому місці. Отже, пропливши двадцять чотири тисячі миль на схід, я випереджу лондонський час на двадцять чотири години. Тому я й обігнав вас на цілу добу. Ну, зрозуміло?

Дядечко. Але Дубль-Дуля...

Смітертон (дуже гучно). Капітан Прат, пройшовши тисячу миль на захід, став, навпаки, відставати на годину від лондонського часу, а за двадцять чотири тисячі миль — на двадцять чотири години, тобто знову-таки на цілу добу. Отже, для мене неділя — вчора, для вас — сьогодні, для Прата — завтра. Головне, що ми всі, містере Ромбурмиле, маємо рацію. Адже нема такого аргументу, щоб комусь із нас надав перевагу.

Дядечко. Отакої! Кет! Боббі! Та це ж, як ви кажете, Боже знамення! Але я людина слова — закарбуйте собі! Бери її, хлопчику,— з посагом і всім іншим,— коли хочеш. Таки обкрутили, чортенята! Три неділі підряд — то ж треба так, га? Цікаво, що скаже на це доктор Дубль-Дуля?